

Кире
№-74

BORIS ÇITKOV

KİCİNEKEJ MAJMYL ÇƏNYNDƏ

QƏROJYZSTAN MEMLEKET BASMASI

FRUNZE

1937

QAZAN

Zarý tyzötyylör

Bet	Çolu		Pasyqaný	Durusu
	ysty-nen	asty-nan		
7	3	—	tomoloqtu	tomoloq
9	—	2	yjdyn	yjdy
10	2	—	kedej	kedej
12	—	10	surasam. Al	surasam, al
22	13	—	çeqýnarda;	çeqýnarda:
24	7	—	aşkaqa	Jaşkaqa

Soquş işterinin çetekçisi çol. Beriştin çetekçiligi aldında 68 | 897. Q.

Osoaviaxim ujumunun işi çaqş

Budjonnj rajonu. Kék-Arýq ordo mektebinin aldındaqý baştarqý osoaviaxim ujumunun işi çaqşta baştaý. Osoavixim ujumunun işin bardýq çaqtan çýdoó ucyn, soquş bilimn çaqtarqý yjretyy ucyn mekteptegi komsomolduq ujum coq işterdi atqarýp çatat. Betence komsomolefster çana sojuzda çoq çaqtar osoaviaximdin my-alygvne abzuu ötyyde.

ke çetti. Çaqtar znacoktoruna ca GSO, GTO atqýe znacokte iştep çatat. Br oquucu qatý. 120 oquucu F norma berip, 15. Çoqoruc oquqan oqy ten alrinc

BORIS ÇITKOV

QOTORÇON: M. QBRBAŞOV.

KICINEKEJ MAJMYL ÇÖNYNDÖ

SYRÖTTÖRY T. PÉVZNERDIKI.

QBRQBYZSTAN MEMLEKET BASMASBY
FRUNZE 1937 QAZAN

**Мектеп җаһындағы кенчә
балдар үсүн**

Җаһыпту редактор АСАН ҖАНАЛҖЕВ.
Техредактор НАСИБУЛЛА ҖАҖПУЛЛИН.
Тергүге 16/ХІ 36 җ. берилди. Басууда
10/III 37-җ. җол җоҗулду. Җаһыпздын фор-
маты 60x92 бир аasma тарақта
18000 тамча җаһыпзды 7,25 а. Җаһыпз
җлавлит №177. Җаһыпзметнаас №101.
Зак №01215. Тираҗы 15000+125

Җазан, Дзержинскаја 3. FZU мектеал
1937-җ.

42547

897

Библиотека Института Физики
Академия Наук СССР

+

Menin çaşym on ekide ele, mektepte oqur çyry-
cymyn. Bir kyny sabaqтан es aluocja cыcыр tursam,
Juximenko degen menin bir çoldoşum çаньта,
kelip:

— Men saçja majмыдың balасын берејin, alasың-
вь? dedi.

Men işengenim çoq. Al maçja bir ajla menen
közүmden ot caçылтыр, „majмы“ degen мына
uşul bolot деп aldajt eken деп ojlodum. Men мын-
дај emesmin, aldatvajмын.

— Maqul, vileviz — dedim.

— Çoq, ьгас. Tiryy majмы. Анын аты Јаşka, ең
çaqşь majмы. Atam bolso qaralanat.

— Kimgе qaralanat?

— Јаşka ekөөvuzge. Qajda alparsaңda, çoçot
dejt. Menin ojumca senikine qojsoq çaqşь boloor —
dedi.

Sabaqтан kijin alardьqьn көздеј çenөdyk. Biroq,
men daçь ele işengenim çoq, — cьn ele menin tiryy

маймыльм волову? — деп ойлодум. Ал қандай екен-
дигін сұрай бердим. Juximenko болсо:

— Азыр көрөсуң. Бироқ қорқво, ал кicinekej —
dedi.

Ras ele kicinekej eken. Egerde artqь eki butu
menen tik tura qalsa, çarьm kezdej ele eken. Murdu
тығышқан, көзу болсо вьғышқан, тiryу, ojnoqtop tu-
rat. Çyndery çeerde, tamandarь bolso qarqara eken.
Qoldoru, buttarь qara qolqap kijgen kişinin qol-
doruna oqşoş. Aqjan көk kemsal kijgiziliptir.

Juximenko:

— Jaşka, Jaşka, kel mьnda, men birdeme berem!
dep qьjqьrьp, qolun çentөгyn көzdөj sundu. Maj-
mьl „aj“, „aj“ dep qьjqьrdьda, eki sekirip Juxi-
menkonun qoluna kelip oturdu. Al oşol zamat anь
şinelinin etegine orop alqьda:

— Çyry—dedi.

Men өз көzum менен көрсөm da, işengenim çoq.
Kөсө менен kele çatabьz. Qьzьq birdemeni көтө-
гyp kele çatabьz, vizdin qojnubuzda emne var ekenin
ec kim bilbejt.

Çoldo kele çatьp vuojan qandaj tamaq берууну
Juximenko maa ajтьp verdi.

— Варьн ele çejt, ваьн vere бер. Tattuunu ең
çaqşь көрөт.

Konfetti көргөндө yzylyp тыşөт! Çаньндь qojbojt.
Çajдьda çaqşь көрөт. Бироқ, çajьн tattuu bolsun.
Çajоja eki tomoloqtu qant tatьтьp бергин. Qantть
qurojaq берве, qantтьн өзyn ele çep alatta, çajдь
icbej qojot.

Men varьн uçup aldьmda: bul sьjaqtuu ojuñcuq
kişige oqşoşon tatьnaqaj emeden eki emes, yc toço-
loq qantть da ajavajьm деп ойлodum. Bul çerde men
anьн qujruçju çoq ekendiginde esime тыşyrdym.

— Sen munun qujruçjun tyvynөн kesip salojan-
сьнвь? — dedim.

— Bul, majmьldardьn Makaka degen tuqumunan,
bulardьn qujruqtarь өsvөjt—dep Juximenko тыşyn-
dyrды.

Ekөөvuz vizdin yjgө keldik.

Enem qьzdarь менен тыşky tamaqtь icyyгө oltu-
ruşuptur.

Juximenko ekөөvuz tyz ele şinelcen kirip vardьq.

Men:

— Bizdikinde kim var? dedim.

Varь тең vurulup vizdi qarашть, Juximenko şineli-
nin etegin acьp çiberdi. Ec kim ec nerse da ojlöj
elekte Jaşka Juximenkonun qojnunan sekirip varьp
enemdin vaşьna тыşyp, andan vufettin ystynө seki-
rip varьp oturup qaldь. Enemdin taralьp turоjan

маймыльм болбу? — деп ойлодум. Ал қандай екен-
дигін сұрай бердим. Juximenko болсо:

— Азыр көрөсүң. Бироқ қорқбо, ал кичинекей —
dedi.

Ras ele кичинекей екен. Egerde artqь eki butu
menen tik tura qalsa, çarьm kezdej ele eken. Murdu
тығышқан, көзу болсо вьғышқан, тирүү, оjnoqtop tu-
rat. Çyndөry çeerde, tamandarь bolso qarqara eken.
Qoldoru, буттарь qara qolqap kijgen kişinin qol-
doruna oqşoş. Açaп көк kemsal kijgiziliptir.

Juximenko:

— Jaşka, Jaşka, kel mьnda, men birdeme берем!
dep qьjqьrьp, qolun çөтөгyn көздөj sundu. Maj-
mьl „aj“, „aj“ dep qьjqьrdьda, eki sekirip Juxi-
menkonun qoluna kelip oturdu. Al oşol zamat anь
şinelinin etegine orop alqьda:

— Çyry—dedi.

Men өз көzum менен көрсөм да, işengenim çoq.
Kөсө менен kele çatabьz. Qьzьq birdemeni көтө-
ryp kele çatabьz, vizdin qojnubuzda emne var ekenin
ec kim bilbejt.

Çoldo kele çatьp vuoçan qandaj tamaq берууну
Juximenko maa ajтьp verdi.

— Варьн ele çejт, варьн бере бер. Tattuunu eп
çaqşь көрөт.

Konfetti көргөндө узылып тыşөт! Çаньндь qojbojt.
Çajдьda çaqşь көрөт. Бироқ, çajьн tattuu bolsun.
Çajoça eki tomoloqtu qant tatьтьp бергин. Qantть
quroçaq бербе, qantтьн өзүн ele çep alatта, çajдь
icbej qojot.

Men варьн uçup alдьmda: bul сьjaqtuu oјuncuq
kişige oqşoçon tatьnaqaj emeden eki emes, yc toço-
loq qantть da aјavajьm деп oјlodum. Bul çerde мен
аньн qujruçu çoq ekendiginde esime тыşьrdьm.

— Sen munun qujruçun тьvynөн kesip saloçan-
сьнвь? — dedim.

— Bul, majmьldardьn Makaka degen tuqumunan,
bulardьn qujruqtарь өсвөjt—dep Juximenko тыşьn-
dyrды.

Ekөөvьz vizdin yjgө keldik.

Enem qьzdarь менен тыşky tamaqtь icyygө oltu-
ruşьptur.

Juximenko ekөөvьz тьz ele şinelcen kirip vardьq.

Men:

— Bizdikiinde kim var? dedim.

Варь тең бурулуп vizди qarашть, Juximenko şineli-
nin etegin acьp çiberdi. Ec kim ec нерse da oјloj
elekte Jaşka Juximenkonun qojnunан sekirip варьп
enemdin ваşьна тыşьp, андан vufettin ystьнө seki-
rip варьп oturup qaldь. Enemdin taralьp тuroçan

сасын будалар салды.

Ваагь огундарынан бгояр турушур:

— Ој, бул ким, бул ким? —
дешип қыјқыр чиверишти. Јашка
волсо, вufеттин устынө олтуруп
алыр, мурдун тазалап, тиште-
рин қысырата берди.

Азыр тилдеп ешике ајдар сы-
ојат екен деп Јухименко қорқ-
ту. Апы ес ким да қараоған
чоқ. Ваагь тең мајмылды қа-
гар турушту.

Аңоҕса волвој еле:

— Ең еле қақсынақай екен!
деген қыздардын бир тавыстан
yndөру сықты.

Аl enem волсо, сасын оң-
дор тарар қатқар волуеу.

— Бул қайдан келтирildi?
деп мен Јухименкоооо вугул-
дум. Јухименко кетип қалыр-
тыр, ошентип мен мајмылоја
ее волуп қалдым. Мен да мај-
мыл менен қандај мамиле

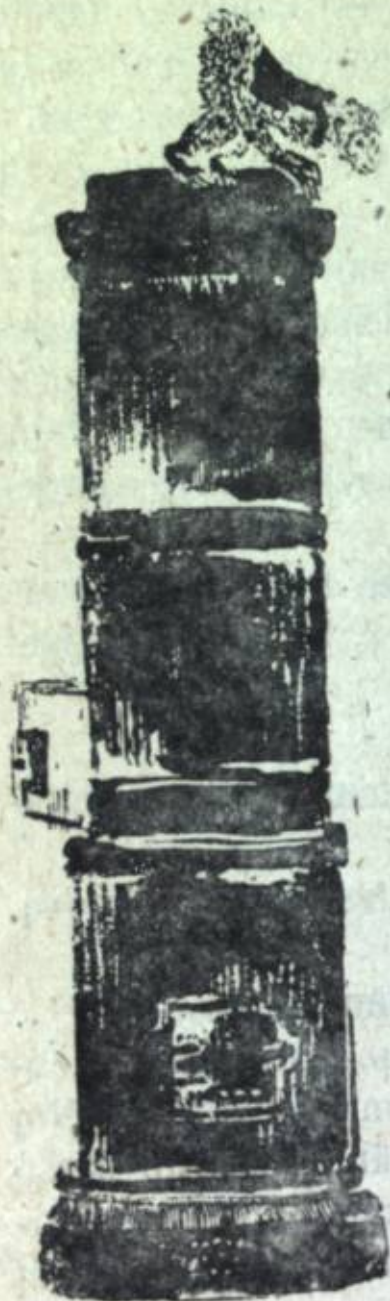
қыла туғандыоымды
билишиме көрсөткым
келди. Сөтөгымө қо-
лумду салдымда Јухи-
менкоча:

— Јашка, Јашка, кел
вери, мен саоја бирде-
ме беремин! — деп
сақардым, үйдөгылө-
дын ваагь кытыр ту-
рушту Јашка волсо қа-
рапта қојоған чоқ, ар
қайсы қерин қашыпыр, бу
тун қалап олтуруп алды.

Јашка кес киргече
қерге тышвөј: вufеттен-
ешиктин устынө, ешик-
тен—шкافتын устынө,
шкافتан-мештин устынө
секирип сыре берди.

Кечинде атам:

— Тын ичинде муну
бул војдон қојууоја
волвојт, үйдүн астын-
устынө келтирет—деди.

Oşonduqtan men Jaşkanь qarmoşojo kiriştim. Men vufetti kədəj bassam—al meştin ystynə seki-rip vardь. Al çaqtan tozsom—al saatqa varьp çar-maştь. Saat qıjšaja tuştı da, toqtop qaldь Andan sekirip kəşөгөгө varьp çarmaşьp qalırtь. Andan kijin asььp turoşan syretkə çavьştь, syret qıjšajьp qaldь, emi, — asььp turoşan lampanь kəzdəj sekiret eken dep men qorqtum.

Oşol kezde atam bizdin quçuldaşanьvьzdь uşur qaldь da,—majmьldь qarmaj alvajt—dep syj-ləndy.

Oşol çerde ele vaagьvьz majmьldь kəzdəj çavьl-dьq. Anь kəzdəj: toptu, çiptin cьşьgьşьn, şiren-keni ьgьşta verdik. Aqьgьnda yjdyn vircuna quur tuştık.

Jaşka tamdьn keregesine səənyp turup tişin ьçaj-tьp, tilin vultaqtatьp, qorquta vaştadь. Biroq, anь çumşaq çyn çooluq menen çava salьp, ogor alđьq.

Jaşka ununyn vardьşьneca cьşьrdь, tьvьrcьladь. Biroq, anьn vutkəp vojun vьlq etkis qььp ogor al-şandan kijin vaşь şjana qьjмьldar qaldь. Al vaşьn sajqar, kəzyp qьmьndatьp, ьzalanşandьşьnan ьj-lar çivercydəj volup turdu.

Bul majmьldь kyndə tyn icinde voş qojuuşja vol-vojt. Atam:

— Stoldun butuna vajlar qojuu kerek — dedi.

Jaşkanьn kicinekej çeletkesi dalьsьnan uc çerinen torculanuucu. Men torculuqtarьn torcular qojdum. Andan kijin çumşaq çip alьp keldim da, Jaşkanьn belinen orop turup, çeletkesinin torculuğunaьn ötkөгyp, vek vajlar qojdum. Anan oşol vojdon, stoldun çanьna alьp kelip, butunan vajlar saldьm. Oşondon kijin oşana anь oğoşon çooluqtu voşotup aldьm.

Ooj, anьn tujlaşanьn ajtva, ajavaj tujlady. Aqьrьnda muñajьp, tьnc oturup qaldь.

Men vufetten qant alьp keldim da, Jaşkaşja verdim. Al toşoloq qanttь qarqara alaqaьn menen qarvaj alьp, uurtuna sala qojdu. Uurtu culcuja tuşkөndө kicinekej murdu көгynvej qaldь.

Men Jaşkanьn alaqaьn surasam. Al maa qolun sundu. Men anьn tatьnaqaj voloşon qarqara qolun көгyp, өтө çaqьrdьm. Ojnooşo ьlajьqtuu, eñ ele elpek qol eken. Men anьn alaqaьn sьlap turdumda çaş valanьn ele qolundaj eken dep ojlodum.

Men anьn alaqaьn qьtьşьladьm. Al alaqaьn şьp tartьp aldь da — meni çaaqa bir capть. Men көzymdu acьp çumşuca caap, caap çiverdi, sekiгip vaгьp ystөldyn astьna olturdu da tişin ьrsajтть. Mьna, uşundaj şamdaşaj eken!

Aqьşca volvoj meni uqtatuuşja alьp ketişti.

Men Jaşkanь özumdyn kerebetime vajlar qojuşum keldi ele, viroq vajlattьrьşqan çoq.

Jaşkanь emne qьloşandagьnьn vaarьn uşur çatьmda, al kişi sьjaqtuu çatьp, çuurqan çamьnьp uqtoo ucyn aşjan kerebet taap veyuyny kerek eken dep ojlonum.

Oşentip vaşьmdь çazdьqcaşja qojur ojlonup, ojlonup çatьp uqtap ketiptirmin.

Erteñ menen sekirip tura qaldьmda kijimindi kijbesten ele Jaşkanьn çanьna vardьm. Qarasam çipte Jaşka çoq. Çip ordunda çatat, çip tujylyu vojdon turat, majьldьn özy çoq.

Çeletkesin qarasam — dalьsьndaşь uc torculuşu teñ cecilip qalьptьr. Bajqasam çeletkenin torculuqtarьn özy ceciptir da, çeletkeni taştap, özy qacьp ketiptir.

Men yjdyn vөlmөлөгynun vaarьnan qarap çyгөmyn. Çьñajlaq vutum menen yjdyn taqtajьn tarьsьldatьp çyгөm. Ec çerde çoq. Men avdan qorqtum. Qana, qantip qacьp ketti? Bir kynda turoşan çoq, uşundajda volovu? Men şkaftьn ystynөн da, meştin icinen da qaradьm çoq. Emese көcөгө curqap ketkendir, viroq tьş suuq — al vajquş yşyjt emi, özüm da yşyp kettim. Kijinejin dep kerebetimdin

çанына сугуруп вардым. Barsam: kerevetimde суг-
гөnsyjt. Çuurqаным қымылдағаныjt. Men cocup
kettim. Kөрсө al oşol eken. Мында сугруптыр! деп
syjyndym, taqtajda çатыр, уşygөndyктөн uqtaj al-
vaj, çeletkesin cecip taşтар, menin kerevetime kelip
çuurqандып arасына kirip ketiptir, men bolsom uq-
тар çатыр bilbej qalыртыгмын. Jaşka murunqudaj
тыбыгылаған çоq. Men qoluma qармар aldыmda,
kөk çeletkesin qajtadan kijgizip qojdum.

Biz çaj icyyгө olturoған kezde Jaşka ystөldyn
ystynө sekirip сыqты da, eki çaqты qarady. Qant
salоғыctь көрө qojup, аны icine qolun салып qantтан
aldы da, eşiktin ystyn көzdөj sekirip ketti. Al eң
şamdaçaj — çeңil sekiret, анын sekirişi, sekirbej
ele ucup сургөndөj көгynөt ele. Majмыldардып
vutunda qolduqundaj varmaqтарь uzun volot.
Jaşkаныqьda oşondoј volucu, vutu menen dele
qарmaj берууcy. Al taq ele uşundaj qыldь.

Al çaş baladaј birөөнyn qoluna olturup алыр,
qolunda çөлөp qojup, özy bolso vutu menen ystөl-
dyn ystynөн birdemelerdi tarta vaştajt, qoluna
bьсаq tijse da alat çana аны менен birdeme iştej
vaştajt. Eger andan алыр qojojун deseң al ala
qасиucu.

Jaşkaçaj çajdy stakançaj qujup verdik. Al çaqanı

qusaqtaoşandaj staqandь aldь da, cajdan uurttar qojup tamşana vaşadь. Men emi qantь ajavaј sal-dьm.

Men mektepke keteerde Jaşkanь eşiktin tutqasьna vajlar qojdum. Bul çolu men anь voşonur ketkis qьlьr belinen orop kelip vajladьm.

Men yjgө kelgenimde, Jaşkanьn emne qьlьr çatqanьn kireer menen kөrdym. Al eşiktin tutqasьn aşьlьr alьp, eşikti arь veri qьjьmьdatьp selkenceel teep ojnor çatьpтьr. Eşikti kyylөнyp qajra tartatta tamdьn vooruna butun tijgizip, qajra eşikti көзде kyylөнyp kelet.

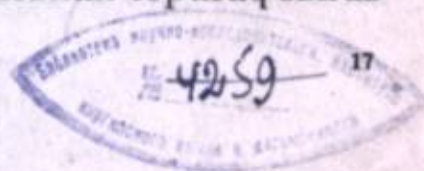
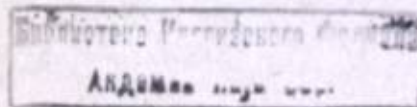
Men savaqqa dajardanoşanь olturoşan kezimde Jaşkanь ystөлgө olturoşuzup qojdum. Çanьp turoşan şamdьn çanьna çьlьnьr olturuu aşan avdan çaqьtьr. Al kynge qaqtanoşan avьşqadaј vьruşyp olturu aldь da, menin qandaj çazьp çatqanьmdь tikeјi qarap turdu. Bizdin muşalimibiz avdan qatuu volu cu. Oşonduqtan men depterimdin betterin qaral qьlьvaj, tap-taza çazdьm. Çazoşanьmdь taza quroşasьn dep soroşuc qaoşaz menen sordurvaj, qoju qojdum. Qajra kelip qaragam: Jaşka menin depterimdin ystynө olturup alьp sьjaoşa sөmөјyn malь men çazoşan çoldor menen birdemeni cijmele çatьpтьr. Aj sen çindi dep qьjьrdьm, ьza voloşor

duşumdan ьjlar çivere çazdadьm da, Jaşkanь көzdөј umtuldum. Al çetkirmek vele! Sekirip көşөгөгө çarmaşьtь da, көşөгөнyn vaarьn sьja menen vojop vuloşadь. Juximenkonun atasь, Jaşka menen Juximenkoşa mьna oşonduqtan acuulancu eken...

Menin atamda bir kyny Jaşkaoşa qaralanьp qaldь. Bir kyny Jaşka bizdin terezede turoşan gyldy yzyp alьpтьr. Al gyldy, gyldyn çalьbraqtarьn yzyp alatta, kişige көrgөzyp, qacьp ьza qьlat. Atam anь qarmar alьp, azьraaq çazalar qojdu. Andan kijin anь çazalar, yjdyn ystyndөгy çatьroşa cьoşa turoşan şatьoşa vajlar qojdu. Şatь quuş volucu. Biroq, çoşorqu çaoşь yjgө tijip turoşanь menen, төmөnkү çaoşь yjdyn tyvynөн ьraaq turucu. Al şatь, taq yjgө kiryyucy kolidordun tepkieinin tuşunda ele.

Erteң menen atam qьzmatqa varmaq boldu, qalraoşьn tazalar kijip alьp kolidordun tepkici menen төmөн qaraj tyşyp kele çattь ele.

Top etip yjdyn төвөsynөн bir toşoloq topuraq tyştь. Atam toqtop tyşyp qalraoşьn silkip kijdi da, çoşorqu çaoşьn qaradь—ecteme çoq. Çanьdan ele ьldьj tyşөјyn degende, daoşь bir sьnьq akitaş top etip, tyz ele vaşьna tyştь. Bul emne volup ketti? Jaşkanьn qandaj urup çatqanь qaptal çaoşьnan maa көrynyp turoşan. Al tamdьn qьrьnan topuraq sьndь-

гър алып сьър қојуртур, өзү болсо, атамдын ваşьнын туşунда тепкикке чаşьнър турат. Атам ујдөн сьөјр, колідордон туşур вара çatqanda сььлюу туројан торурақтың улам бир тоқолоојун тоқолотур қојот, ал торураојь туз эле атамдын қалраојьнын устыне туşет, көрсө, атамдын кесөөкү ань ызалаојандьојьна чараша іштеp çatqan іші екен.

Қыс туşур тереzenin тыртөрын қар васыр, ызораардуу шамал сүтө ваşтаојан kezde Јаşкаоја ең бир көңулысыз болду. Murdu ваşьн сүјугур, өтө қажојьланьр, сүдөр кетти. Ал қалдырап келип бирдеме degendeј volup маоја қарайт, мен ань qucaqtap қојnuma сальр сььлтуусу болдум. Ал төрт буту менен көјнегымды тырқытта вьлқ етвей çatьр қалат. Оşentip буту қолун çazvaj uqtapta қальр çурды. Keede, qoltuoјumda тiryу çаньбар бар екенin unutup, бирдемеge тajanьр ол туруп та аламын. Јаşka volso, менin бар екенimди билсин degensip тывьрсьлар қојот.

Bir çolu іşembi кyну биздикine қыздар қonoqqо келишти. Erteң мененки тамақты icyyгө olturduq. Јаşka qoltuoјumda қьжмылдавај эле çatqan volucu. Ань ес kim sezgen да emes. Тамақтың ајаојьнда бизге конфет verdi. Men бир конфетти альр qaçazьнаp аçьратуоја киришip çatьm эле, менin qoјnumдаp бир тыктуу қол sozulдuda, конфетти альр қajра кирип

кетти. Вајақь қыздар қoғqоnунан ecteme ајталвај қалысты. Јаşka volso, qaçazьдьн қалдыраојаньн uq-qanda эле конфет екенin билip қолун sunoјан екен. Al мен вајақь қыздароја: „bul менin ycунey қолум volot. Көркө uvара volbos ycун мен bul ycунey қолум менен конфетти туз эле қардыма sala qoјo-mun“ dedim. Biroq, Јаşkanьн конфет çajнаoјаньнан аньн мајмыл екенin алардын ваарь билip qoјuшту.

Јаşka атам менен көркө çejin өс volup çурды. Biroq, ал kijinki uваqta конфеттин көңулын қьжал-вај ојана eldeшти.

Атам тақ оşол kezde popiros tartuunu таşтаp, popi-rostun orduna popiros салcuu partььгарьна кici-некеј конфеттерден сальр çуруусу. Оşentip, ar uваqta тамақтан kijin атам çаньнан popirostun orduna, portььгарьнын oozun ақьрн ојана вармаојьнын тырмаојь менен асьр конфет альр çесуу. Kez-kez-de Јаşкаoјada verip qoјuucu. Al атам portььгарьн асаарь менен эле ал umtulup, бирдеме ymyt et-kendeј қарар туруусу. Bir кyну атам Јаşкаoја конфеттерin partььгарь менен қарmata verdi. Јаşka portььгарды оң қолума альр, атам сыјақтыи sol қолунун вармаојь менен ань тырмалар аса vaşтады. Јаşkanьн вармаојь icке, portььгардын қьгбуларь volso қалың çана bekem volucu. Јаşka тырмалаојань

menen ecteке сьқвадь. Al ғылдылатыр агь-вері сая-
қар көрды еле ісінде конфет сургөnsіjt. Jaška atam-
дың вармаоьнан тарттыр atамдың вармаоь менен
aca başтадь. Atam portsьgardың қарқаоьн actьda,
қайра Jaškaға verdi. Jaška қолун салыр соң иуш-
тар алыр бат еле оозуна салдыда, қиваныр қалды.
Bygynkydeј сьғожаал кyнде volo бервејтта.

Bizdin bir taаныş doqturubuz бар volucu. Al
көр syjлөгөndy syjгөн кіші еле — қадатыр сиверууеу.
Ajьғаса, tamaq icyнун алдында қој dese volвој
еле syjлөј верууеу, сөзунун ајаоьна сьққанса
tamaoь суур қалууеу. Eldin ваарь алдына қојулоған
tamaqtарьн ісір volup қалоған kezde, al bir екі
uurtтар қојур олтура верууеу, ең ақығында:

— Raqmat sizderge, men toqmun деп вашы
іjкеуеу.

Bir kyny al doqtur bizdikinen tamaq ісір ol-
oltura верууеу. Aoja қаşыл kezdemeden екі іjнн
turdu эле, tamaq ilip сөј туроған ajь менен қар-
төškөny ақығын оjana ilip алыр сатыр,—асырашыр
ketішти—деп bir сөзды ajьтыр сатты эле. Jaška volso
doqturdun арқасы менен ақығын сьсөјр, doqtur
olturoған stuldun қығына олтурup алоған
көрур турдум. Doqtur:

— Oşentip al çerde... деп қызыр syjлөp oturup,
qartөškөny saјыр алоған ajьғын қулаоьның қанына

bir аз serveјtip toqtoto қалды. Jaška иuruca, ақығын
ojana qartөškөny ajьрдан ilip алдыда, шыр etip
sekirip тышыр ketti.

Doqtur volso:

— Oşentip, oјlonup көрунyзeу...—деп даоь syj-
лөp сатыр қуру ajьғын оозуна салыр алды. Өзы да
eocur:—қолумду шилтер сатырныңда тышырup сивер-
dimbi—degendej елендеп екі қаоьн қарайт, Jaška
volso, tamдың бирсина ваарь олтурup, qartөškөny
сөј албай оозунун ваарь вүлоар алыртыр.

Doqtur аны көрур кyлup сиверди, ошондој volso
Jaškadan ыза көргөnsyp қалды.

Jaškaға karzinkanьн ісіне сөјсөви, сурқаны,
саздыоь менен төшөк салыр verdik. Biroq Jaška
кішіе uqtoonu қалаладь. Төшөncylөрунун ваарьн
budalar оронup алыр, таң атқанса төшөгунун yстынде
oltura верууеу. Aoja қаşыл kezdemeden екі іjнн

қазь қақалуу, belі вујурме көjnөк tigip
көjnөкty kijip алоғандан kijн сөtim valdar
yјнун сасын алдыр қојоған қызына оқшор қалды.

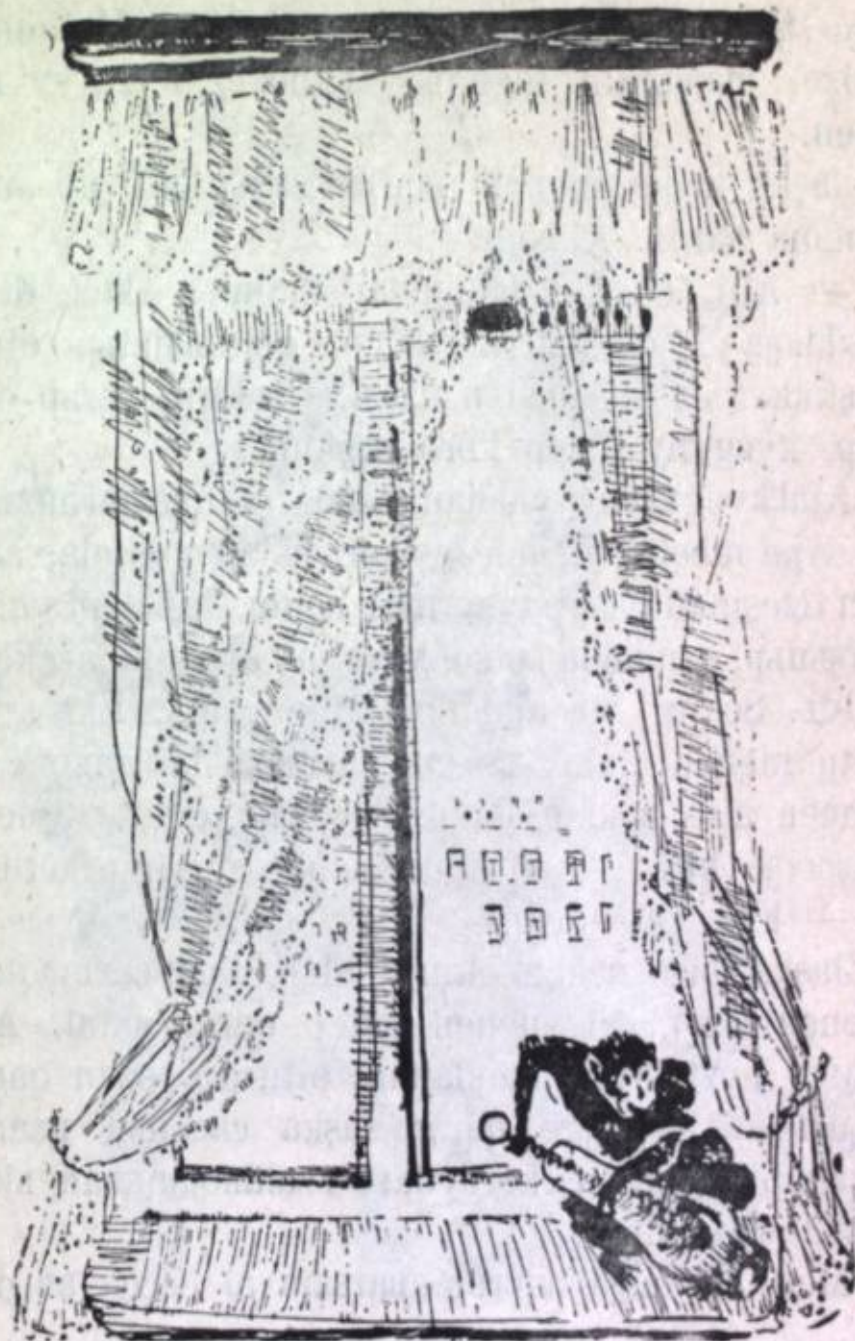
Bir kyny yјvuzdyн vөлөк vөлmөsynөн bir шы-
н меноьроған yn иөјур қалдым—bul emne voldu?—деп
oјlodum. Ақығын kirip қарасам Jaška қаşыл көј-
nөгун kijip алыр terezede bir қолуна lampanьн
ajnegin, bir қолуна lampanьн ajnegin tazaloocunu

qarmar alıp lampanı ajnegin tazalar çatırtır. Biroq menin kelgenimdi al kergon çoq. Al ajnekti tazalagandy biröden keryp qalırtır da, oşonu tuurap çatırtır.

Egerde kecinde lampanı çandıgır, Jaşkanı çalına qojur ketip qalsañ, lampanı vugar çalıny kerp sýjağır qojot, lampanı tytejt, anı koolery yjdyn icinde ucup çyret, özy volso, yjdyn vureuna vağır olturup alatta, lampanı qarar ыгдаjt. Jaşka avdan çadatuucu voldu. Men anı urupta, tildepta kerdym. Biroq aça kerkö sejin acıulanıucu ememin. Acıum vat ele çazlyp ketyucu.

Jaşka kişige çaoşnarda; tijaşnı bir sýjır, vı jaşnı bir sýjır sekirip ijniçe oturup erkelejt birdemelerindi qarmalajt. Bul qılyş—anı kişin anıq syjendygy volucu. Egerde sen aça konfet ç alma taştaj qojsoñ al, çan-aly qalvaj, ijninde ыğır tyşur vajaş çemişti alat, qajta ijniçe sekirip sýjır, çacıñdyñ arasıñan birdeme qaramış volot ecteme taва albasa da bir demeni sýjır ölturyñy volup qalat.

Bir kuny vizdikine bir ajal qonoqqo keldi. A ajal özyn suluumun dep ojlocu. Avdan kelbetty Kijgeninin vaar çıvek sýjaqtuu şoodurap turojan sýjt. Başnda sajr qojşon taraş çoq, çacıñ çelke

sine top-toşoloq qylыp tujур алыртыр. Мојnunda bolso, сыңырылуu tegerek kicinekej kuzgysy var eken.

Jaşka taqtaj menen aqығыn vasыp olturup апын çанына vardы. Al ajal:

— Alij, eñ ele tatыnaqaj majмыl eken, dedi, aşkaça kuzgysyn көрсөтүр, qымыldатыр oјnoj vaştady... Jaşka ajaldыn tizesine sekirip varыр oturup, kuzgyny tişter көre vaştady.

Ajal kuzgysyn Jaşkadan aldыda, qoluna qarмар alды. Ajal meejeji menen Jaşkanь сылар qojduda, aqығыn tizesinen tyrtyp тыşurmөк boldu. Jaşkavul ajalça çaşыпыр, qandaјda bolso, kuzgyny aluunyn araketin qылды. Sekirdi da ajaldыn ijnine сықты. Eki artqь vutu menen ijnine vekem çarmaştyda, апын çасы menen alek volo vaştady. Çactарыn аңтарыр аjnekti qarooçо kirişti. Ajal ujalçaпыннан qызарыр kettida:

— Ket, ket—dedi.

Jaşka bolso, vekem olturup алыр çасын varmaqтарь menen асыр, тиşi menen tişter qarар çatat. Ajal daјым kuzgynyn maңdaјына olturup, өзүн qarар olturucu. Kuzgyge qarар Jaşka çасынын vaарып uјралар çatqанын көrdyda, — Ыzalançаныннан Ыјлар çivere çazdady.

Men Jaşkaça aqығыn varsam al çacqa авыдан

тыртыр алыртыр. Қојо вервейт. Қайта мені қаман көзу менен қарар қойду. Ајал Јаҫқань тыртыр алыр таҫтадь. Ајал кызгугө қарар састағынън ваарь иј-ралапыр қалояпын көрду. Мен Јаҫқаоја аспулапыр қорқутмақсы boldum.

Ајал ваҫындақы ијралапојан сасын ваҫыр алыр.

— Ујатысыз, ијатысыз—деп, еким менен қоҫтоҫвој эле ешикке сыоыр чөнөлдү.

Қојсу, қазоја сејин қармајында, Јухименко алва-саса, ваҫқа бирөөгө берејин. Бул мајмыл чөнүндө далай тилда уқтум деп ојлодум.

Оҫентір қазда келди. Күнда сылы ваҫтадь. Јаҫқа ујгө тура беріп қадapta кетти. Оҫондуқтан ал ешикке эле сыққысы, воҫ çerде сыргысы келет. Қорообуз ең соң волуеи. Қороонун орто сенінде ујылуу туројан қазаналық көмыр вар эле, апын тегерегинде тырдуу мылктөр сақталојан skladdar вар волуеи. Оҫондуқтан ал мылктөрдү уурудан қайтаруу үсүн қороонун қароолусу бир қанса қаванақ иттер вақууеи. Ал иттердин ичинде Каҫтан деген бир килејген сары дөвөт вар. Егерде ал каҫтан бирдемени көздөј үрө туројан волсо, оҫол қақты көздөј иттин ваарь қавалақ-тасу. Егерде Каҫтан келгендерге үрвөсө иттердин варь вьлқ етвей қатууеи. Қоқустан соосун ит кезигір қалса варыр эле çerге көтөрып саватта, тыр еттирвей

aldына wasьp alat. Al astыnda çatqan it qыjмыldaj aluucu emes, qorqqonunan ajbat qыlaluuucu emes.

Men terezeden qarasam qoroodo itter чоq eken. Emese Jaşkanь birinci mertebe qoroоооо сьојагьp ojnotojun dep ojlodum. Men ань чаşыл көjnөгyне işenip, суuq tijbejtqo деп, ijinime qondurup альр еşikке сьqтм. Еşikти аса електе эле Jaşka ijinimen sekirip tyşyp qoroоооо cygyryp ketti. Qajdan çetkenin bilbejim, Kaştan waştap itterdin waарь tur-tuura ele Jaşkanь көzdөj çавьльp qальşьртьp. Jaşka bolso kenedej quurcaqtaj volup serbejip qarap turat. Men emi Jaşka өlgөн eken, ань itter тытьp ketet деп ojlodum. Kaştan Jaşkanь көzdөj umtuldu. Biroq Jaşka qajьльp tura qaldь, Kaştan мындаj uqmuştuu nemege tuuradan qol saluuоја ajвьоşьp, majмылoја bir qadam qaloјanda toqtoj qальp ьгьldap turdu, itterdin waарь tegerektep Kaştандьn ele tişteşin kytyp turuştu.

Men Jaşkanь itterden асьратьp qalajьn деп ojlodum. Biroq Jaşka көz асьp çumoјanca ele sekirip waарь Kaştандьn çelkesine минip альртьp. Kaştандьn çyndөry top-top çulunup uca waştadь. Jaşkanьn qolu qoluna tijbej Kaştандь көzge, murunоја ur-ојular çiberdi. Kaştan qaңşьladь, munu көргөн ittin waарь qыңşьлаојan vojdon taraj waştaştь. Kaştan

bolso waşьn çerge salьp qасьp çөнөdy. Jaşkanь qarasam Kaştандьn çelkesine bekem olturup çynynөн vek qarmap альp, eki qolu menen Kaştандь qulaqtan альp çyndөryn çulup ketip vara çatat. Kaştan quturoјan emedej qoroonun icin ajlanьp cygyryp çyret. Qoroonu ye ajlanојandan kijin Jaşka bir burcqa sekirip tyşyp qaldь, şaşvaj ојana kicinеkej qampa ystynө сьоşьp ketti. Jaşka сьоşьp waарь olturup aldьda, ecteke көрвөгөндөj qaptальn qaşьj waştadь.

Men qыjьnмын, maоја ec kep emes! degensijt.

Kaştan bolsө, bul tygy суuq ajbandan qorqqonunan qасьp darbazaoја waарь qальртьp.

Мына ошондон waştap men Jaşkanь qoroоооо qorqvoj ele сьојагьp çiverecyu boldum. Jaşka ectemedен qorquucu emes. Jaşka yjdyn ystynөн çerge tyşse, itter darbazань көzdөj qасьşcu. Qoroоооо arabalar tolup alat boş çerda чоq volup qalat. Jaşka bolso, yjmөkten yjmөkkө çana attьn ystynө sekirip сьојat. At tevirçilejt, silkinet. Jaşka—al attan ekinci attьn ystynө sekirip varat. Araba ajdoocular bolso qarasaң, tiginin sekirgenin!—deşip taң qальşatta, kylyşet.

Jaşka ань menen ојana tim turvajt. Daroo көzy көргөн vujumdardьn waарьna urunat. Sekirip qartardьn ystynө tyşetta wasьp көryp andan birdeme

izdejt, qajsъ çerden semicka, qajsъ çerden çañçaq
tapsa tørt butu menen asylatta qalat.

Biroq, Jaşkaçja duşman tabьldь, qandaj duşman?
Qoroодо bir mьşьq var volucu. Eesi çoq ele. Al
mьşьq kontordun aldьnda çaşar turuucu çana açja
vaarь ele tamaq verişcy. Al oşonduqtan semirip
coңduçju ittej ele volup qaloçan. Anьn ystynө eң
ele acuulu volucu.

Bir kuny Jaşka qoroодо ojnop çyrdu ele. Men
anь saqьrьp yjgө keltire aloçan çoq elem. Ançьca
volvoj mьşьq qorooco çьqtьda vaqtьn tyvundөгy
oturçucqa sekirip çьçьr olturdu. Jaşka mьşьqtь
kөrө qojup ele, anь көzdөj vastь. Otura qalьp tørt
butu menen tamandar çaşvaj tyz ele mьşьqtь көzdөj
vasьp vara çattь. Kөzyp mьşьqtan ajьrvajt. Mьşьq
volso çyndөryn ygrөjtyp, buttarьn quuşurup dajar-
danьp qaldь, Jaşka volso ulamdan-ulam kele çattь.
Mьşьq көzyp ajьrvaj ele qarap qaldь. Jaşka sekirip
oturçuctun ystynө çьqtь. Mьşьq ketencikter çьлp
oturçuctun arqь cetine varьp, vaqqa çaqьndadь.
Menin volso çyrөгym oozuma qaptalьp, qorqtum.
Jaşka daçь ele mьşьqtь көzdөj vara verdi. Mьşьq vol-
so ulamdan-ulam çьjьльp tørt butun biriktirip, avdan
dajar boldu. Bir ubaqta mьşьq sekirip ketti. Men
Jaşkanь көzdөj sekirgen eken desem, al sekirip

вақтың воогуна җармаһыртты. Јаһка аһың артынан ваққа сьоһуоҗа вара җатат. Мьһьқ вақтың вијик җерине сьоһьр алдыда, төмөн җаоһьндаоһь мајһьды қарар турду. Ваққа сьоҗа қасьр җаны сақтар җургөн мьһьқ улам тьгмалар җооһогулај верди. Јаһка волсо ваққа сьоты да, қар-қара көзүн мьһьқтан ајьгај җооһогулар вара җатты.

Мьһьқ волсо уламдан-улам җооһогулар олтуруп вақтың усина сьоһьр отурду. Јаһканың емне қылағың қарар турат. Јаһка волсо ваяақь җол менен еле өмыр воју мьһьқ қармар җургөн емедеј турадан-туура мьһьқты көздөј сьоһьр вара җатты. Мьһьқ вақтың ең җооһогу усундаоһь бир кичине бутаққа җармаһьр, солқулдап араң турат.

Јаһка төрт ајаоһь менен җармаһьр уламдан-улам сьоһьр вара җатат. Кутвөгөн җерден ваяақь мьһьқ талдың ваһьнан туруп тупа-туура көпуғөны көздөј секирип тыһты да, силкинип қојуп, артың қарагај қатuu җурқар кетти. Ал јаһка волсо „јау, јау!“ деген авдан асуу давьһь менен қыјьгыр қала верди, мен аһың андај уһын тақыр уққан емес элем.

Мьндан кийин бул қорооһо Јаһа вадьһа волуп қалды. Ал еми ујден тамақ ickisi келбеј қалды: ал ујден җалоһьз оғана қант салған җај icет. Бир кыһу еһиктен җызым җер соң тојуп аһьртьрда, араң эле

васат. Ал онтоп җатты, көзу қылоһьгыр җаһта ақты, биздин ваагывьзды җаман көзу менен қарар җатты. Ең мурда Јаһка ваагывьзоһа ајаһьетуу болду. Бироқ, биз аһь ајап еркеlete ваһтаоһан кезивизде ал қолун сунуп, ваһьң җајқар ар тырдуу ундөрын сьоһага ваһтады. Андан кийин биз аһь ороп аһьр аоһан ic өткөре туран касторка деген дағыһь верели, емне екенин билсин дедик.

Касторка Јаһкаоһа авдан җақты. Аһь icип алоһандан кийин, даоһь эле улам-улам сураж верди. Мьһа оһентип аһь туура уь кыңге сејин қорооһо сьоһагагај, ороп вајлар қојдуқ.

Јаһка бат эле ајьоһьр оһолуп кетти да, қороону көздөј умтулууцу болду.

Мен ал уьын қорққонум җоқ. Анткени, аһь ес ким қармајалгајт. Оһондуқтан ал erteden кеcke сејин қороодо секирип ојноп җурө берууьу болду. Јаһка қорооһо сьққандан вери ујдын icida тыһьр қалды, мента Јаһка тууралу болоһон сөздөрды аз уоһа туроһан болдум.

Кыз voidу. Ујдөгылөрдүн ваагы бир ооздон:

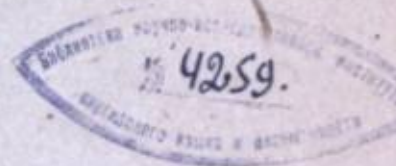
— Мајһьдыңды қайда аһьр вараңда җооһот, җе бир қарасқа олтуроһузуп қој. Бироқ, мьндан ағы бул җерге киргир ујдын icин булдыруп җурө вербесин!— деһти.

Başta: qandaj çaqşь, avdan çaqşь eken deşcy ele, emi çerge kirgir volup qaldь dep ojlodum. Jaşka ucyn çaqşььqtuu sөz uqvaj turоjanьma көzum çetti, oquumda vaştalьp qaldь ele, Jaşkanьn көzyp çоçotuu ucyn klastan anь ala turоjandardь izdedim. Aqьgьnda bir çoldоşumdu таар aldьmda, setke ovocolor caqьgьp сьоgьp:

Men saоja tiryy majьmьl berejin, alasьqьvь — dedim.

Мьндан kijin Jaşkanь al kimgе vergenin bilvejm. Biroq, Jaşka çоq volоjondun birinci kyndөryndө ezdөry mojunдаgьna aьşvasa da, yjdөgylergө avdan көnүlsyz volоjonducun men bildim.

2547
BAASЬ 40 t.

ПРОВЕРЕНО

БОРИС ЖИТКОВ

ПРО ОБЕЗЬЯНКУ

РИСУНКИ И ОБЛОЖКА Т. ПЕВЗНЕРА

НА КИРГИЗСКОМ ЯЗЫКЕ

КИРГИЗСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ФРУНЗЕ

1937

КАЗАНЬ